

DETTE BØR DU VITE

OM EF

HVORFOR
KVINNE-
MOTSTAND

PAX FORLAG A/S

www.pdf-arkivet.no/eeec/ (2022)

DETTE BØR DU VITE

OM EF

Dette heftet er skrevet av Bergljot Nygård (red.), Annemor Kalleberg og Anne-Lise Refsum, og bygger på Folkebevegelsens motinnstilling til Regjeringens markedsmelding.

Seriens redaksjonsutvalg: Fredrik Engelstad, Erling A. Hansen, Arne Kokkvoll, Dag Seierstad og Rune Slagstad.

© PAX FORLAG A/S

ISBN 82 530 0453 2

Møter kvinnen spesielle problemer hvis vi blir med i EF?

Mange hevder at det slett ikke har noen hensikt å se et eventuelt medlemskap i denne sammenheng. I et intervju den 5. februar i år sa statsråd Inger Louise Valle:

”Fra et spesielt kvinnesynspunkt er det etter min mening ingenting som taler hverken for eller imot EF. Det spørsmålet må vurderes ut fra helt andre perspektiver”.

Dette er vi uenige i.

Det er en helt klar sammenheng mellom kvinnes stilling og den generelle økonomiske politikken. Kvinnes situasjon påvirkes i langt større grad av strukturendringene i næringslivet og sentraliseringspolitikken enn av f.eks. lovparagrafer om likelønn. Når kvinnes problemer står i søkelyset setter man dem gjerne i forhold til snevre delområder som sosialpolitikk, skatteregler etc. Sjelden eller aldri kommer det frem at den generelle arbeidsmarkedspolitikken og maktfordelingen mellom næringslivet og de parlamentariske organer er av større betydning for kvinnene. Dette gjelder både i Norge i dag og i EF-sammenheng.

Et mål med dette heftet er å vise hvordan Romatraktatens grunnpillarer: fritt arbeidsmarked, fri kapitalbevegelse og fritt varebytte – innebærer en trusel mot kvinnene som arbeidstakere og som hustruer til arbeidstakere.

Norske kvinners relativt frie stilling har lange tradisjoner. Vi har gradvis tilkjempet oss rettigheter både juridisk og når det gjelder sedvane i arbeidsliv og samfunn.

Den aller første storstreiken her i landet var en kvinnestreik. Arbeiderskene ved Bryn og Grønvold Fyrstikkfabrikker la ned arbeidet i 1889 og holdt stand i lang tid. Siden dannet de en av de første fagforeningene her i landet.

Norske kvinners kamp for å få stemmerett resulterte i seier i 1913, og vi ble det tredje landet i verden som innførte kvinnestemmerett.

I 1917 gikk norske kvinner til dyrtidsaksjoner. De arrangerte masse-møter og demonstrasjoner for å få råd til skikkelig mat til familiene sine.

Også i dag ser vi at vanlige kvinner oppnår resultater når de går sammen om å forsvare sine interesser. I flere boligområder har husmødre for eksempel aksjonert med hell for større trafikksikkerhet og for å bevare friområder.

I vårt nærmeste naboland Sverige har kvinner i år gjennomført en effektiv demonstrasjon mot de stadig økende matvareprisene.

Stilt overfor et mulig medlemskap i EF har norske kvinner mye å forsvare. Vi vil ikke gi fra oss råderetten over styre og stell i landet vårt slik at vi får mindre muligheter til å kjempe videre.

Da norske kvinner gikk til aksjon for å kumulere inn medsøstre ved siste kommunevalg, viste de at de vil bruke de mulighetene som finnes for å presse igjennom bedre vilkår for kvinner. Kommunestyrene skulle påvirkes til å gi større bevilgninger til barnehagen og fødehjems plasser, og for å beskytte boligområder fra trafikkfaren.

Allerede i dag har kommunestyrene liten makt og små ressurser. Kommer vi inn i EF, vil kommunestyrene miste mer innflytelse i forhold til staten, og Norge vil bli som en utkantkommune i forhold til Bryssel. Norske kvinners muligheter til å føre igjennom krav som er livsviktige for dem, vil bli sterkt redusert, og interesse-kampanjer vil neppe nå fram innenfor fellesmarkedets fjerndemokrati.

Kvinnene er blitt en ettertraktet målgruppe for EF-tilhengerne. Det ser man blant annet av Europabevegelsens annonsekampanje. Her skal kvinnene, ved hjelp av et effektivt amerikansk reklamebyrå, lures til å bli like ukritiske kjøpere av "Europa" som de ellers faller for nye vaskepulvervidundere.

Med utgangspunkt i viljen til å forsvare vår selvråderett, våre arbeidsplasser og den relativt frie stilling vi har som kvinner, kan vi øve kritikk mot fremstøtene fra Europabevegelsen og regjeringen og la en grundig og fremtidsrettet vurdering avgjøre vårt valg.

Likestilling?

EF's forfatningslover gir kvinnene de samme rettigheter som menn og følger dermed menneskerettighetserklæringen av 1948.

I praksis blir likevel kvinnens livssituasjon og spesielle problemer ansett som et mindre viktig eller perifert spørsmål.

Den franske sosiologen Evelyne Sullerot har nylig utarbeidet en rapport om kvinnene og arbeidslivet i EF. Hun påpeker at selv den mest elementære kunnskap om kvinnene mangler, såvel på fellesskapsplan som i de enkelte land og departementer. Hun skriver: "Splittelsen av informasjonskildene, informasjonens feilaktighet og de skremmende hullene er et klart bevis på den ubekymrede likegladhet som kvinnens stilling i samfunnet er blitt betraktet med."

Kvinnenes verden er stort sett ukjent og glemt på fellesskapsplan, og det er ikke utarbeidet noen form for politikk for å bedre deres kår. Den generelle politikken går ganske enkelt utenom kvinnenes problemer.

Kvinnene er praktisk talt ikke ordinært representert i EF's institusjoner, og kvinneorganisasjonene står enda svakere enn i Norge. Den europeiske sammenslutning av kvinneorganisasjoner har forsøkt å få rådgivende status i kvinnespørsmål i EF. Initiativet kom fra de belgiske kvinnene som gjennom den danske ambassadør Bodil Begrups påvirkning var blitt klar over hvor meget sterkere de skandinaviske kvinnene sto rettsmessig enn kvinnene i EF. De ble klart avvist av Hallstein, president i kommisjonen, med den begrunnelse at Roma-traktaten var et fullendt verk. Man trengte ingen rådgivere i kvinnespørsmål.

I utredninger og planlegging på fellesskapsplan blir kvinnene enten neglisjert eller bare overfladisk regnet med. De fleste utredninger tar først for seg voksne menn, dernest "randgrupper" som de helt unge, kvinnene, de gamle, de syke og utlendingene. Kvinnene kan, like lite som menn, samles i bås i et slikt mønster, de innbefatter såvel gamle som unge, de som har barn og de barnløse, de ugifte og de gifte, de som har lønnet arbeid og de som ikke har det.

De enkelte EF-landene

I de enkelte land er det fortsatt en rekke lover som åpenlyst diskriminerer kvinnen og som må virke klart støtende på norske kvinners rettsbevissthet. I § 1356 i Vest-Tysklands lovsamling heter det at en kvinne kan ta seg arbeid utenfor hjemmet så sant det kan kombineres med hennes plikter innenfor ekteskap og familie. Her er diskrimineringen satt i system: For ham kommer først yrke, så ekteskap og familie. For henne: Først familie og ekteskap, så yrke. Det er han som får bestemme om hun kan kombinere yrke og ekteskap.

I Belgia må en gift kvinne ha skriftlig tillatelse fra sin mann for å kunne ta lønnet arbeid. (Se utkast til Regjeringens rapport om kvinnen i EF). Både i Nederland og Belgia er det tillatt for arbeidsgiveren å si opp kvinnen når hun gifter seg. I Luxembourg blir en kvinne mindreårig i lovens forstand når hun inngår ekteskap. Italias ekteskaps- og skilsmisse-lovgiving står i sterk kontrast til norske lover som stadfester full likestilling mellom mann og kvinne.

Fra EF-tilhengere hevdes det, antakelig med rette, at kvinnekiskriminerende lover ikke vil "smitte over" til Norge dersom vi blir medlemmer av Fellesmarkedet. Det er snarere grunn til å tro at også familielovgivningen vil bli harmonisert innenfor en politisk og økonomisk union. Legal likestilling vil sannsynligvis presse seg fram også i de land som i dag er medlemmer, og det er sannsynlig at våre lover ville bli retningsgivende på dette området.

Nå er det likevel all grunn til å ta kvinnekiskriminerende lover i EF-landene alvorlig. De avspeiler nemlig holdninger som det har vist seg svært vanskelig å bekjempe — langt vanskeligere enn det er å endre lovregler.

Holdninger til kvinnen

I forhold til EF-landene er Norge kommet langt med hensyn til å motarbeide de tradisjonelle kjønnsrollene, blant annet har det hos oss skjedd store endringer i skolen. Norge har også vært foregangsland når det gjelder forskning omkring kvinnekiskriminering i skolebøker (Helga Stene, Hjørdis Heide), i barnebøker og tegneserier (Kari Skjøsberg). Denne utviklingen vil møte sterk konkurranse fra et mer tradisjonelt kvinnesyn i EF. Ukepressen vil få sterk konkurranse fra utenlandske forlag som vil oversette og selge sine ukeblader her, og markedsføringen av "bestsellere" fra f.eks. tyske forlag vil kunne endre vårt bokmarked vesentlig. (Ragner Kvam i Arbeiderbladets kronikk 3/7-72).

De store internasjonale markedsføringsbyråene vil samordne sine salgsopplegg slik at den reklamen vi får blir preget av forbrukerholdninger innen EF som helhet.

Disse bransjene, samt pop- og underholdningsindustrien, framelsker den tradisjonelle kvinne, hun som bare ønsker beundring for sitt utseende og sine moteriktige klær, hun som har som eneste mål i livet å bli gift og få et pent hjem med de riktige møblene og husholdningsmaskinene, og det rette antall velutstyrte barn.

Det er ingen tilfeldighet at den kommersielle kulturen understøtter dette bildet av kvinnen. En slik kvinnetype er nemlig den ideelle forbruker av industriens produkter, noe som bl.a. er påvist av amerikanske markedsforskere. Yrkeskvinner som er interessert i sitt arbeide er vanskelige å bearbeide fordi de er mer kritiske til reklamen, mens hjemmeværende husmødre er reklamebyråenes yndlingsobjekt. (Janet L. Wolf. "What makes women buy", Betty Friedan: "Myten om kvinnen"). En aktiv kvinnetype med selvstendig dømmekraft, ønske om eget yrke og med ansvarsfølelse også for samfunnet utenfor hjemmet, får ingen støtte i den kommersielle kulturen.

Det er denne kommersielle kulturen som vil få større spillerom dersom vi blir medlem av EF, pga. Romatraktatens prioritering av økt forbruk.

Sosialpolitikk og trygder

I EF-landene er det ulike trygdeordninger, men hovedregelen er at bare *lønnstakere* er sikret trygd, og dermed faller store grupper utenfor. Den største av disse gruppene er husmødre: "I EEC er prinsippet at trygder o.l. er knyttet til organisasjoner i arbeidslivet, mens de i Norge er knyttet til norsk statsborgerskap. Dette betyr at det innenfor EEC er en rekke mennesker som faller utenfor de vanlige trygde- og pensjonsordningene, og som henvises til kirkelig og annen veldedighet. Dette rammer fremfor alt kvinnene." (Professor Per Sundby.)

Vi er vant til å tenke oss at de som trenger og har rett til trygd, er de gamle og de funksjonshemmede. Men et evt. medlemskap vil føre oss nært sammen med nasjoner som tenker annerledes om sosialpolitiske problemer enn vi gjør. EF's "sosialminister" Francois Vinck sier i et intervju med "Sosial Trygd": "Av Fellesskapets 180 millioner innbyggere regner vi at 12 millioner faller utenfor arbeidslivet. Det er i hovedsaken fire kategorier:

Kvinner

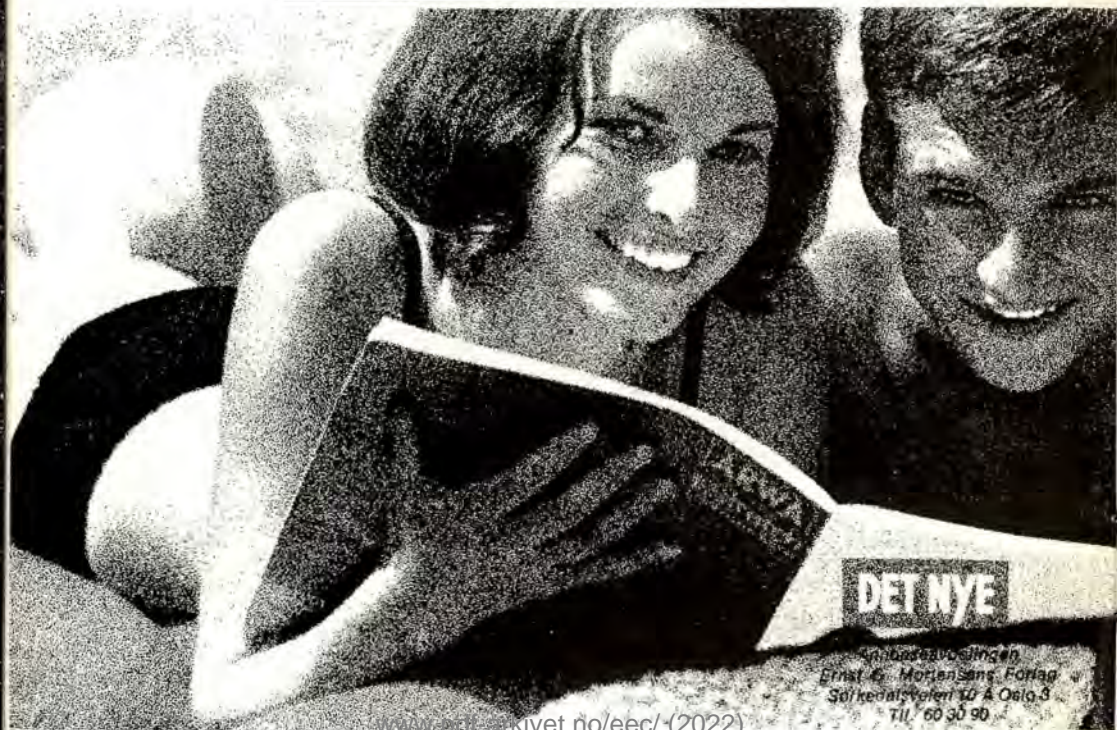
Det er kvinner som leser Det Nye. Unge kvinner som vet hva de vil. Som kjøper ting, klær, mat – og stadig fler og fler Det Nye.

Derfor opplagsøkning med 10014 ekspl.* i siste halvår. (til 127994)

Kjennetegn for Det Nyes lesere: 44% av Det Nyes lesere er gift,

39% av dem har barn. 58% av leserne er over 20 år.

Har De noe å selge til unge, aktive kvinner med behov for varer og informasjon? Det Nye kan hjelpe Dem!

DET NYE

Annonseposisjonen
Ernst & Mørtensens Forlag
Søkkedalsveien 10 A Oslo 3
Tlf. 60 30 90

1. Det vi kaller gamle arbeidere, det vil si de over 45 år.
2. *Kvinnelig arbeidskraft.*
3. Ungdom uten utdanning.
4. Funksjonshemmede."

Av totalantallet 180 mill. innbyggere er ca. 70 mill. yrkesaktive. (Tall fra EF-kommisjonen 1970.) Det er i forhold til de 70 millionene aktive at vi må se Vinck's 12 millioner. Da viser det seg at hvert syvende mennesker "faller utenfor arbeidslivet".

Enhver kan se at meget få av disse er egentlig "arbidsuføre". Men de "faller utenfor" fordi det er "arbeidslivet" som definerer sine krav til "arbeidskraften". Så blir det sosialpolitikkenes oppgave å ta seg av de "ukurante", de fullt arbeidsføre voksne kvinnene er i flertall blant dem. Klarer de ikke å skaffe seg jobb før de blir gamle, får de ikke alderstrygd heller.

Det er altså den generelle økonomiske utviklingen i EF som skaper problemer for en rekke grupper. Blant dem er kvinnene, som i trygdespørsmål hverken har formell eller faktisk likestilling med menn.

Får dette direkte konsekvenser i Norge?

"Det norske trygdsystem berøres ikke ved EF-medlemskap" sier statssekretær Mork i "Sosial Trygd" (nr. 1-72). Men i samme nummer av bladet beskriver rådgivende lege Paul Guttner Michelsen et fransk avtaleutkast til regulering av forholdet mellom de sosiale trygder og legestanden.

Avtaleutkastet ble foreløpig vedtatt av legenes organisasjoner i Frankrike i mai 1971, og i forordet heter det: "*Denne avtalemodell kan komme til å bli toneangivende og normdannende innen EF.*" De voksende helse- og sosial-utgifter er ventet, og en følge av den alminnelige samfunnsutvikling, står det også i dette forordet. Denne "alminnelige samfunnsutvikling" produserer tapere i arbeidslivet, og avtalens hovedsiktepunkt er å forhindre at disse taperne blir en større økonomisk belastning på sosialbudsjettet. I store trekk ser avtalen slik ut: Legestanden pålegger seg selvdisiplin i den forstand at legeföreningen har programfestet å gjøre alt som står i dens makt for å unngå "unødige uttelling" i helse- og sosialsektoren. I hvert fylke eller større område skal opprettes en sosialmedisinsk kommisjon med en legeseksjon og en trygdeseksjon. Denne skal vurdere sykdomspanoramaet innen området . . . Trygdekontorene skal utarbeide kvartalsvise statistikkoppgaver som viser arten av legetjenester og omfanget av legenes forskrivninger, sykmeldinger, innleggelser i sykehus, henvisninger m.v.

Opgavene skal sendes kvartalsvis til den sosialmedisinske kommisjon i en slik form at den enkelte leges anonymitet bevares. Om disse kodete statistikkoppgaver skulle vise sterkt avvikende trekk for en bestemt leges vedkommende sammenholdt med andre sammenliknbare "legeprofiler", blir materialet oversendt kommisjonens legeseksjon. Etter medisinsk kritisk vurdering tar denne eventuelt kontakt med vedkommende lege, som får *anledning til å uttale seg*. Resultatet kan da enten bli at saken henlegges uten forføyning eller at legen får en begrunnet advarsel. *Hvis den påfølgende kvartalsoppgave fortsatt skulle vise denne avvikende "profil" for legens vedkommende, blir statistikkoppgavene oversendt den sosialmedisinske kommisjon i ikke-kodet form. Det endelige resultat kan bli at legen utelukkes fra "kassepraksis".*

Legene, som også har fri etableringsrett innen EF, vil måtte tenke på sin "profil" før de slår seg ned i et område, og holde seg unna steder der det er økonomisk eller boligmessig vanskelige forhold. For legene er de første til å registrere psykososial nød, gjennom den økte sykkeligheten. Hvis denne avtalen virkelig blir normdannende innen EF, som Sosial Trygd forutsier, vil altså legene kunne settes på "svarteliste" og ikke få full refusjon fra trygdekasser hvis de prøver å gjøre noe effektivt for dem som "faller utenfor" i arbeidslivet.

Til støtte for EF er det blitt hevdet at sosialbudsjettene i fellesmarkedslandene er større enn de er i Norge, at vi her kan ha "mye å lære". I offisiell statistikk fra EF-landene er også dette blitt brukt som en antydning av hvor langt disse landene er kommet i sin utvikling på dette området.

Høye sosialbudsjetter trenger imidlertid ikke være noe godt tegn når det gjelder tilstandene i et land – i dette tilfelle er det det ikke. Hva sier det f.eks. om et samfunn når sykehusutgiftene stiger skyhøyt på grunn av stadig flere trafikkulykker? Under det økonomiske system som EF bygger på, er det de problemer som næringslivet skyver over på sosialpolitikken som får budsjettene til å svulme. Strukturrasjonaliseringen i næringslivet fører med seg store folkeflyttinger som for det enkelte menneske fører til økt stress med sykdom som følge. Pendlere utsettes også for store fysiske og ikke minst psykiske påkjenninger. Også her i Norge har en undersøkelse vist at pendlere og deres hustruer er overrepresentert blant pasienter innlagt for nervøse lidelser.

- * Kvinnen har ikke de samme rettighetene i EF-land som i Norge.
- * I EF er trygdene knyttet til organisasjonene i arbeidslivet – i Norge derimot til norsk statsborgerskap. Denne EF-ordningen rammer fremfor alt kvinnene.

Inn til pressområdene

De senere årene har det vært en tydelig tendens til fraflytting fra utkantområder og konsentrasjon av arbeidsplasser i pressområder i Norge. I Østlandskomiteens innstilling heter det at "kapitalens geografiske mobilitet er mere begrenset enn arbeidskraftens", og man tar sikte på at denne utviklingen skal fortsette. I EF-sammenheng skjer en slik utvikling også mellom de enkelte land, slik finansdepartementets perspektivanalyser for utviklingen fram til 1990 beskriver det:

Det er i dag en klar flyttebevegelse sørfra og nordover i Sør-Europa, og en bevegelse nordfra og sørover i Nord-Europa. Denne tendensen peker i retning av en stadig større konsentrasjon i de sentrale deler av Europa og i de deler av de enkelte land som ligger nærmest Sentral-Europa. Samtidig vil det være en fortsatt tendens til å flytte fra tynt befolkede områder til byer, og særlig til større byer. Denne urbaniseringsprosessen henger sammen med strukturelle endringer i næringslivets betydning.

Dette siste betyr konsentrasjon av kapital og arbeidsplasser i pressområder på internasjonalt plan, samt en jevn strøm av arbeidstakere inn mot disse områdene. Det er denne utviklingen Roma-traktatens tre "friheter" fremmer, og som Norge vil bli underlagt i *avgjørende større målestokk* ved evt. inntreden i EF.

Som en følge av dette får vi to slags problemområder: Fraflyttingsdistriktene og pressområdene. *I begge områder får kvinnen problemer som er spesielle for henne*, både som arbeidstaker og i familielivet.

Fraflyttingsdistriktene

I fraflyttingsområdene er kvinnens rolle som arbeidskraftsreserve særlig tydelig, og hennes mulighet til arbeid utenfor hjemmet blir minimal. Samtidig tvinges mannen som den tradisjonelle forsørger til å ta arbeid langt fra bostedet, og blir dagpendler som bruker det meste av "fritiden" til arbeidsreiser, eller ukependler som bor på hybel nær

arbeidsstedet. Slik blir hustruen alene i hjemmet hele uken, og det i et område som er tynt befolket, har lang vei til naboer, skole, butikk og helseservice. Jernbanens lokalstasjon nedlegges, det blir færre bussavganger, og staten rasjonaliserer ved å nedlegge telegrafstasjon og helsesøstervirksomhet, slik det nylig skjedde i Henningsvær.

I EF-landene har man månedspendlere og halvårspendlere fra utkantene til Sentral-Europa, og hele distrikter er befolket med det tyskerne kaller "grønne enker", barn og ungdom, samt en overvekt av gamle og "yrkesvalghemmede". Her blir kvinnen påtvunget rollen som eneopdrager og ubetalt sosialarbeider — noe som skaper psykososiale problemer i en målestokk vi ikke kan overskue.

I den tyske regionen av Fellesmarkedet er psykiske lidelser en folkesykdom som følge av effektivitetskravet og konkurransejaget. Hele 40% av alle sykmeldte personer i Vest-Tyskland er offer for stress (Statistisches Jahrbuch 1970). Hvor stort dette tallet vil bli etter hvert som antall pendlere øker, er ikke godt å si noe bestemt om. At tallet vil øke, går fram av følgende: I løpet av de kommende 10 år vil 240 000 arbeidsplasser i kullgruveindustrien, 200 000 i metallindustrien og mer enn 300 000 i tekstilindustrien falle bort innen markedsområdet. Videre regner kommisjonen med at 5 millioner mennesker som nå er sysselsatt i landbruket må skaffes annen sysselsetting i løpet av samme periode.

Til tross for de omfattende folkeflyttingene ligger den registrerte arbeidsløsheten i EF's utkantområder på 8 til 10%. En halv million er fortsatt arbeidsløse på Sicilia, til tross for at ca. 2 millioner har utvandret til Sentral-Europa.

I områder som trues av avfolkning gir kvinnen villig fra seg sine arbeidsmuligheter i redsel for at enda flere menn skal bli tvunget til å flytte. Arbeidsløse kvinner som har en mann til å forsørge seg registreres i regelen ikke, og får heller ikke trygd.

En årsak til størrelsen på pendlerproblemet er bestemmelsen om at en arbeidstaker kan ta familien med seg til et annet EF-land *bare hvis han kan skaffe den like god bolig som landets egne arbeidere har*. Dermed blir det så godt som umulig for hele familier å flytte til pressområdene pga. boligmangelen og de høye bo-utgiftene.

Det er heller ingen grunn til å anta at folk ønsker å flytte. Alle undersøkelser viser at flytting er en stor påkjenning for individ og familie, og at det koster samfunnet enorme summer. De som tjener på "frihetene" er de som fritt kan investere sin kapital der det i øyeblikket gir størst fortjeneste. Befolkningen må betale prisen ved lange arbeidsreiser, flytting og omskolering, mens samfunnet betaler prisen ved grunnlagsinvestering for ny boligreising.

Pressområdene

Boligkostnader.

Den enorme etterspørsel etter boliger skaper et prispress som bare kan holdes i sjakk av offentlige kontrollordninger som: husbankbestemmelser, priskontroll og boligkooperasjon, slik Norge delvis har i dag. I Vest-Tyskland der man går inn for og delvis har gjennomført et "fritt" boligmarked, er boutgiftene så store at selv folk med relativt høy inntekt ikke kan skaffe seg skikkelige boligforhold. Hamburg er en av de byregioner som har ekspandert sterkest etter opprettelsen av EF, og en offisiell undersøkelse herfra i 1969 viste at 58% av alle husstander hadde en gjennomsnittlig nettoinntekt på ca. 2600 i måneden. Denne inntektsgruppen var stort sett henvist til det frie boligmarked. For en treromsleilighet på 70 kvm blir husleien 1000 kr. i måneden. I tillegg kommer renter og avdrag på innskudd som i Hamburg vanligvis var 1400 kr. i måneden for en ny leilighet på 70 kvm ("Der Spiegel" 30/1970.) Dette blir tilsammen 2400 kr. av en månedsnetto på 2600 kroner!

Vi vet at prisutviklingen på nye boliger i Oslo-området viser en faretruende tendens. Våre midler til å snu en slik utvikling er alle basert på offentlig prioritering av boligbyggingen, og det er statens rentepolitikk som i første rekke påvirker de løpende boutgifter. Det har allerede funnet sted en "tilpasning til Europa" i rentepolitikken: husbankrenten har gått opp fra 2 1/2% til 5% for førsteprioritetslån, og samtidig er nedskrivningsbidrag og stønadslån falt bort fra 1966.

Ved medlemskap i EF vil renten gå opp minst 1 1/2% for lån fra både statsbanker og andre banker. (Arbeiderbladet 12/2-72: EF-medlemskap gir økt bank-konkurranse.) Våre muligheter for å unngå forverring i forholdene for boligbyggingen vil med EF-medlemskap bli direkte avhengig av den felles rentepolitikk.

Dessuten er det av største viktighet at kapital kan dirigeres til boligsektoren, og at den knappe arbeidskraften kan brukes til boligreising. Her er byggeløyveordningen et av de viktigste virkemidler, da det er tydelig at boliger ikke kan konkurrere med annen investering på et "fritt" marked. Derfor var også boligproduksjonen synkende i EF totalt sett mot slutten av 60-årene, slik at den i 1968 lå hele 14% *under* produksjonen i 1964. Det ble i 68 bygget 7,3 mot et antatt behov på 10,8 boliger pr. 1000 innbyggere, mens det her i landet ble bygget 8,6/1000. *EF-landenes andel av kondemnabile boliger ligger på 12%, mens tallet for Oslo er 6,5% av den totale boligmasse.*

Kvinnen og familien.

Inn i dette bildet må vi plassere strømmen av vandrefamilier og ungkars-arbeidere, som blir boende i ghettoer og brakkebyer, og allerede utgjør EF's største synlige sosiale problem.

Kvinnenes arbeidsmuligheter er større i pressområdene enn i utkantene, mens også her er hun "arbeidskraftreserve" slik at hun blir avhengig av næringslivets overveielser om hva som lønner seg best på kort sikt: bygge ut daginstitusjoner for barn og lokke kvinnene ut i arbeidslivet, eller importere fremmedarbeidere som krever mindre investering. Paris-regionen som er et enormt pressområde, har ca. en million fremmedarbeidere og en halv million arbeidsløse. Det er altså ikke gitt at et pressområde skaper gode muligheter for kvinnelige arbeidstakere, da arbeidsgiveren skaffer seg rimelig arbeidskraft ved import av fremmedarbeidere – noe som ytterligere øker presset på boligmassen.

Denne motvillige folkevandringen som er større i forhold til folketallet enn Folkevandringstidens, skaper sosiale og kulturelle problemer av en dimensjon som er uten historisk sidestykke. Her skal kort berøres noen av de problemene som særlig rammer familien:

Det gror opp drabantbyer med svære bomaskiner uten sosiale serviceinstitusjoner. Hit kommer unge familier som er tatt opp med roten fra sitt sosiale og kulturelle miljø og hvis *identitet er knyttet til stedet de har måttet reise fra*. Vi kjenner problemet fra Oslos drabantbyer, med husmødre som får sammenbrudd pga. ensomhet midt i mylderet, og ikke skaffer seg nye kontakter fordi nabofamiliene kommer fra andre landsdeler enn de selv.

Slike problemer blir verre når naboene ikke engang har samme morsmål. Barna kommer til kort i skolen pga. språkvansker og generell vantrivsel, og hjelpeklassene i folkeskolen er overfylt av mistilpassede "vandrerbarn". Tilgjengelig statistikk fra innvandringsområder i Sverige og England bekrefter dette bildet. (Department of Education. London.)

I ungdomsmiljøet gjør de samme problemene seg sterkt gjeldende, og her er EF's manglende forutseenhet eiendommelig, da det foreligger veldokumenterte verker om identitetsproblemenes sammenheng med kriminalitet i innvandrer miljøer fra USA.

Det er bl.a. på bakgrunn av disse forhold at flertallet i regjeringens sosialutvalg har uttalt "at man må være forberedt på å møte større sosiale problemer hvis Norge går inn i EF enn hvis vi blir stående utenfor Fellesskapet".

I distriktene blir fullt arbeidsføre mennesker sittende på sosial forsorg pga. en stram privatkapitalistisk planøkonomi. I "Norsk jordbruk under forvandling" (Elingaard 1970) står det: "Sosialpolitikken er jo primært begrunnet i at samfunnet plikter å hjelpe samfunnsborgere

som er rammet av handicaps av ulik art, som f.eks. *nettop den arbeidsledighet som skyldes næringsmessig strukturomlegging*, dvs. tvangstilfelle som ikke kan sies å være påregnelige for den enkelte borger.” Her blir de skader og ulemper som strukturendringene under Romatraktaten påfører folk, klassifisert som handicaps som er næringslivet uvedkommende. Ønsket om et desentralisert næringsliv blir i samme bok karakterisert slik: ”Det er derfor en *pervertering* av næringsbedriftenes oppgave å bruke dem som brikker i sosialpolitikken.”

Sammenfatning

Konsentrasjonen av kapitalen, slik den blir hjemlet i Romatraktaten, skaper og forsterker problemene for kvinnene på følgende felter:

Hennes funksjon som arbeidskraftreserve blir tydeligere, mulighetene for lønnet arbeide forsvinner i fraflyttingsdistriktene mens de blir usikre i pressområdene.

Kvinnen får eneansvaret som oppdrager i fraflyttingsdistriktene, samtidig som hun blir alene i et miljø av tiloversblevne mennesker.

I pressområdene skal hun fremme familiens tilpasning til det nye livet, ofte samtidig med at hun er dobbeltarbeidende for å kunne medfinansiere en anstendig bolig.

I distriktene forsvinner forretninger og helseservice — i byene blir småbutikkene borte og daglighandelen konsentrert på få og upersonlige supermarkeder langt fra boligen.

I distriktene nedlegges fødestuen, så veien til klinikken blir for lang — i byene er kapasiteten sprengt, og kvinnen sendes som en pakke fra den ene klinikken til den andre.

I begge områdene øker kravene til kvinnen som oppdrager og sosialarbeider samtidig med at hennes medbestemmelse reduseres, og hennes forankring — familiemessig, geografisk og kulturelt — blir brutt.

- * EF betyr økte problemer i distriktene og i pressområdene.
- * Det ”frie” boligmarkedet i EF skaper dyrere boliger enn i Norge.

Besøk i husapoteket

”Hausapothek” er tyskernes egen betegnelse på den kjemiske industrien som produserer legemidler for millioner. En av de mange industriene i bransjen er Knoll, et familie-aksjeselskap med en aksjekapital på mer enn 33 millioner D-Mark. Knoll beskjeftiger i alt 4000 personer og eksporterer legemidler og kjemiske preparater til mer enn 100 land. Halvparten av de ansatte er kvinner, hvorav tre fjerdedeler ”ukvalifisert” arbeidskraft. Ingen kvinner har ledende stillinger i administrasjon eller forskning. Bedriftsrådet består av 13 menn og 2 kvinner.

Før vi går inn i fabrikk, som er omringet av mur og gjerde med låst port, må vi legge fra oss vesker, og blir bedt om ikke å forstyrre arbeiderne med spørsmål.

Veggene er hvite, dørene blå, mennene kledd i blått, kvinnene i hvitt. Ikke en plante eller et bilde på veggen bryter skjemaet.

Tablettavdelingen er delt i to: en for fremstilling av selve massen (her arbeider bare menn), og en for tablettstemping som er kvinnenes arbeidsplass. De sitter i hvert sitt glassbur og holder øye med strømmen av piller som klirrende strømmer ut av den roterende maskinen. I det siste buret står bedriftens stolthet og framtid: en helautomatisk maskin med en kapasitet på 120 000 piller i timen!

I avdelingen for flytende medisiner er larmen sterkere. Kvinnene sitter med munnbind og hørselvern, hvitkledd og med gummihansker mens flaskene skumper forbi kontroll, påfylling og korking.

I pakkeavdelingen for tabletter arbeider det også bare kvinner. De skal holde kontroll med maskiner med en kapasitet på 240 pakker pr. minutt. 36 felt med 16 huller for tabletter skal hun holde øye med mens de tømmes og fylles i rasende fart.

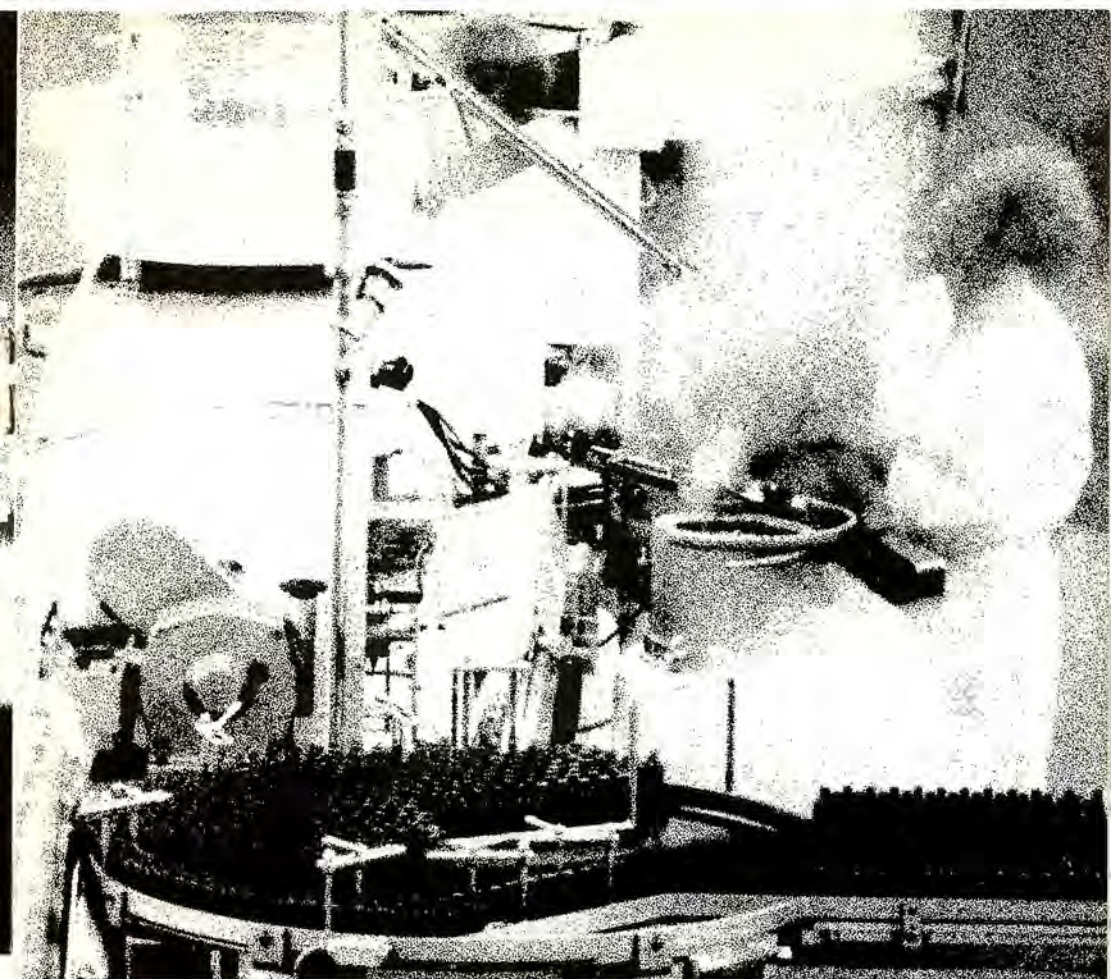
De hvit-blå fargene var gjennomført over hele anlegget. Selv de ansattes spiserom brøt ikke med dette. På spørsmål fikk jeg vite at farge-systemet var anbefalt av psykologer som tok hensyn til bedriftsledelsens krav om maksimal arbeidsytelse. Bedriftsledelsen var meget godt fornøyd med resultatet.

”Bevissthetsinnsnevring til beste for produksjonsøkning” kaller tidsstudie-folkene dette systemet. Sosiologen dr. Maria Borris sier at for

Ikke kan hun høre, ikke lukte, ikke smake. Bare den delen av kroppen hennes som er nødvendig for akkorden er i funksjon. Støyen hindrer henne i å snakke, tempoet hindrer blikk til siden.

Hvilken medinnflytelse har hun? Guiden hos Knoll sa: Vi må ikke glemme at kvinner stort sett mangler ambisjoner og trives ved samlebåndet. Ellers ville de jo ikke være der!

Her er bare maskinene og produktet virkelige, arbeiderskene blir en slags spøkelses i en mekanisk verden.

millioner av kvinner er arbeidsmarkedets situasjon slik at hun må ta den jobben som byr seg, og professor i psykologi, Martha Moers, sier: "Istedenfor en harmonisk svingende arbeids- og livsrytme, blir arbeidernes presset til hastverk og hensynsløshet for å klare det påtvungne arbeidstempoet."

"Den som en gang har stått ved et samlebånd, står ikke lenger levende midt i livet, men er utestengt, havnet i en blindgate."

Denne blindgaten gjelder både i privatlivet og i arbeidslivet: "En kvinne som har stått ti år ved et samlebånd er ikke lenger verdt å gifte seg med", sier en lege til "Der Spiegel", "for hun er fysisk og psykisk nedslitt." Og når hun på grunn av slitet og monotonien ikke lenger orker akkorden og tidspresset, blir hun "på en stygg måte, meget mer hensynsløst enn sine mannlige kolleger, henvist til uttrivelig underordnet arbeid med dårligere betaling." (Der Spiegel, januar 1971.)

Og den almenpraktiserende leges diagnose blir: "Utbrukt og ferdig på grunn av ustanselig overbelastning i det daglige liv."

KAPITAL

Nr. 17
12. nov. 1971
Kr. 4,50

TIDSSKRIFT FOR NÆRINGS LIV, BØRS OG ØKONOMISK POLITIKK

**British
European**
JULY & AUGUST 1971
HOLIDAY ISSUE

EUROPE IS FUN!

More work, but more
play too!

You know what it like in Britain - a fortnight's holiday in the summer and then suddenly it's gone - till next year. With not so many days in between either.

Our Holiday Girl on the right knows all about that too. She will continue to put away her bikini for 50 weeks of the year, just as she does now, what with the British weather and the short holidays.

Oh will she? The first world all time out long ago. She takes time off to enjoy their beaches and mountains - the forests and lakes. Our Holiday girl's assumed wishes in the European Economic Community are such things like the British, and the number of public holidays given her.

So Britain is a poor country. LET'S GET IN TO AUDIENCE AND ENJOY OUR HOLIDAYS ANYWAY. ONLY!

And let's have to make quite a lot of suggestions! The Treaty of Rome provides for the free movement of workers throughout the Community, and for a large of young workers between member countries. And it is possible that they, and the industrial holiday, will not have to carry passports when they have moved in the larger, free market E.E.C.

Earlier this year, Sir Geoffrey de Villiers, M.P., proposed that the six pass holders, namely, Denmark and Iceland should end the use of passports. Sir Geoffrey pointed out, we already get along well with the Irish Republic without passport controls, crossing the Irish sea to have crossing the Channel. And crossing borders inside the British is already easier and easier than processing through the passport barriers of the British Channel.

Mr Geoffrey wants the British Government to prepare his scheme to the Community in an act of faith - it's our European that we take their word.

Let them propose to the six governments of the European Community and to Norway, Sweden and Iceland. They are also applying to give that from January 1, 1972, the issue of these countries should have to carry a passport when the two "countries" Sir Geoffrey said.

The British Government agrees. Let's have longer holidays - and let's be free to enjoy our longer holiday periods in the free lands of Europe if we wish, without the present passport barriers. The good-

Med konkrete aksjeråd

Arbeidssituasjonen

Evelyn Sullerots rapport sier at den manglende informasjon om kvinnes situasjon i EF-landene også gjelder forholdene i yrkeslivet. Enhver sammenlikning landene imellom er vanskelig fordi grunnlaget for statistikkene er ufullstendig og høyst varierende. For eksempel blir kvinner under utdanning klassifisert forskjellig i de ulike land.

En stor gruppe kvinner deltar i produksjonen i jordbruk og familiebedrifter. Disse kvinnene er oftest ikke lønnet og får dermed ikke de rettigheter som følger en normalarbeidstaker.

Langt flere kvinner enn menn arbeider mindre enn full tid. De har sesongarbeid og leilighetsjobber, timebetalt arbeid langt under halv dag, og arbeidsforhold nær opptil full dag.

Sullerot-rapporten gir en rekke eksempler på at hovedtendensen i EF ikke er likestilling for kvinner, i hjemmet eller yrkeslivet. Kvinnene har de jobbene det ellers er vanskelig å besette. Det er jobber som er dårlig betalt, gir lav prestisje, eller er svært slitsomme.

Sullerot understreker at kravene til arbeidstakerne fortsatt er tilpasset menn uten familieforpliktelser, til tross for at stadig flere kvinner trekkes inn. Selv medisinsk forsvarlig svangerskapspermisjon har det vist seg vanskelig å få gjennomført. Rapporten advarer kvinnene mot å stille for strenge krav, fordi det kan føre til at diskrimineringen mot dem vil tilta ytterligere.

En grundig dokumentert artikkel i "Der Spiegel" fra januar 1971 viser hvordan kvinner må klare like mye som menn på jobben, samtidig som man venter at de skal ta seg av sine tradisjonelle oppgaver i hjemmet. Reportasjen gir et skremmende bilde av forholdene i EF's "rikeste" land, Vest-Tyskland:

Bare ett av 23 barn til yrkesaktive mødre får barnehageplass. De øvrige må plasseres hos mer eller mindre tilfeldige barnepassere. Mødrene føler en ekstra belastning når de må gå fra barna uten garanti for at andre tar seg forsvarlig av dem. Den østerrikske arbeids-legen Herbert Heiss sier: "I den tyske forbundsrepublikken har ca. 2 mill. barn et sterkt handicap på grunn av morens arbeid. Hvert fjerde barn må unnvære morens omsorg og pleie. Selv der barnet ikke savner noe, må moren bære den dobbelte belastning av å bli dradd mellom arbeid og

familie." Sosiologen Helge Pross uttaler: Den legemlige belastningen er stor, den sjelelige kanskje større, der omgivelsenes bebreidende holdning blir nagende.

Yrkeshusmorens dag blir lang, for hun har ingen beskyttelse av arbeidervernlover. En undersøkelse foretatt av OECD i Frankrike viser at hun arbeider 12 til 15 timer pr. dag i gjennomsnitt. "Der Spiegel" skriver: "Årelang overanstrengelse ender hos arbeidere med altfor tidlige hjertelidelser, menstruasjonsplager, ryggmerter, skulderspenninger og fordøyelsesbesvær."

Selv den mangelfulle statistikken gir grunnlag for å slå fast at de fleste EF-land har høyere yrkesaktivitet enn Norge. Bare i Nederland er gifte kvinners yrkesaktivitet lavere enn hos oss:

	Kvinnenes andel av yrkesbefolkningen	Gifte kvinners andel.
Frankrike:	37 %	19 %
Vest-Tyskland:	34 %	21 %
Belgia:	28 %	18 %
Italia:	27 %	14 %
Nederland:	23 %	7 %
Norge:	23 %	12 %

Spiegel-reportasjen legger stor vekt på å avsanne ideen om at kvinnene står fritt til å velge om de vil ta seg lønnet arbeid. Prisutviklingen medfører at stadig flere barnefamilier ikke klarer utgiftene på en vanlig lønn. Kvinnenes yrkesarbeid er ofte helt nødvendig for at familien skal klare å betale den høye husleie og få råd til skikkelig mat.

I Vest-Tyskland er 94 % av industriarbeiderne gift, og halvparten av dem er mødre. "Der Spiegel" viser til undersøkelser som avslører at de aller fleste av dem ønsker å slutte i jobben så snart gjelden er nedbetalt eller mannen får bedre lønn. Bare hver 20. mor oppga glede over yrket som motiv for arbeidet.

* Det er ikke utarbeidet noe politisk forslag i EF for å bedre kvinnenes kår. Kvinnenes problemer blir oversett.

Lønnsdiskriminering

Det eneste stedet i Romatraktaten hvor kvinnene nevnes spesielt er i § 119 om likelønn. Norske EF-tilhengere fremhever ofte likelønnsparagrafen og den behandling den har fått i fellesmarkedets organer. De prøver å overbevise norske kvinner om at det vil bli lettere å oppnå likelønn i Norge hvis vi går inn i EF.

Men likelønnsparagrafen er ikke bindende for medlemslandene. EF har ikke overnasjonale organer til å påse at de enkelte land avskaffer lønnsdiskrimineringen av kvinnene. Det eneste politiske virkemiddel som står til rådighet for Europaparlamentet i denne saken er å skrive rapporter år for år. Dette viser at likelønn ikke er høyt prioritert i EF, og sjansene for effektive forbedringer er ytterst små.

Den siste rapporten om likelønn ble fremlagt for Europaparlamentet i 1968 av Astrid *Lulling* fra Luxembourg. Denne viser at lønnsdiskriminering av kvinner er et like stort problem i dag som da likelønnsparagrafen ble underskrevet for 13 år siden.

De fleste land har lovfestet likelønn, og lønnsforskjellene mellom mann og kvinne er i stor grad blitt fjernet fra tariffoppgjørene. Men indirekte og skjult diskriminering trer istedenfor den åpne. Kvinnene plasseres systematisk i laveste lønnsgruppe. Lønninger og forfremmelsesmuligheter hemmeligholdes, og arbeidsoppgavene gjøres ulike for de to kjønn. Kvinner ansettes i første rekke i industrier der lønnsnivået generelt er lavt, og kvinners raskhet og fingerferdighet vurderes lavere enn menns muskelstyrke, selv der mennene ikke behøver sin krefter på jobben. Kvalifiserte kvinner plasseres i jobber der deres ferdigheter ikke verdsettes. For eksempel plukker elektroindustrien i Frankrike ut kvinner med skredderutdannelse. Dermed har kvinnene dokumentert sin fingerferdighet, samtidig som de blir lønnet som ufaglærte siden de har sin utdannelse fra et annet fag.

Regjeringen i Vest-Tyskland hevder at Forbundsrepublikken har gjennomført likelønn. Men den offisielle lønnsstatistikken viser at kvinnene får i gjennomsnitt 30 % mindre betalt enn menn for likeverdig arbeid. Det vil si at avstanden mellom menns og kvinners lønninger er like stor i dag som den var i 1882!

Statistikk fra Norge, utarbeidet av Likelønnsrådet, viser at kvinnelønnene ligger 12 til 18 % under mennes i de bransjer som er undersøkt: for lavere kontorfunksjonærer er forskjellen 11 til 13 %, for lavere butikkfunksjonærer er forskjellen 23 % (Stor.prop.nr. 1-71/72).

Terje Hoel:

Vi kan ikke rense røyken

Vi trenger svovelregnet.
Det er klart for alle som vil se.
Renser vi røyken blir det mindre
rust. Bilverkstedene må innskrenke. Folk
sies opp. De kan ikke kjøpe så mye lenger.
Det selges færre biler. Det bygges færre
veier. Folk sies opp. Kan ikke kjøpe så mye
lenger. Vi kan ikke rense kloakken eller
slutte å røyke. Kunstgjødsel­fabrikkene
går nedonom. Tobakksarbeiderne mister jobben.
Effekten sprer seg. Folk sies opp. Kan ikke kjøpe
så mye lenger. De kjøper mindre klær kosmetikk.
Færre TV-er båter kjøkkeninnredninger. Bransje
etter bransje må innskrenke. Sykehus
nedlegges. Stresspasientene kommer
ikke. Trafikkofrene uteblir.
Rullestol­fabrikantene går konkurs.
Lungekreftforskerne sies opp.
Legemiddelindustrien må nedtrappe.
Folk trenger ikke lenger de kjemiske
agentene. Snart er vi på hakkestadiet igjen.
Ønsker vi å leve som vi gjør,
kan vi ikke rense noe som helst.
Ønsker vi å leve som vi gjør?

For noen av EF-landene foreligger statistikk fra 1970 i "110 Year Book of Labour Statistics".

Hvis vi setter mannens lønn til 100 %, sier tabellen hvor mange % kvinnen får for samme arbeidet:

	All industri	Nærings- nytelser- industri	Tekstil	Bekled- ning	Jern- Metall
Belgia	64 %	71 %	74 %	72 %	57 %
Vest-Tyskland	69 %	70 %	77 %	75 %	71 %
Nederland	71 %				
Norge	74 %	80 %	83 %	79 %	80 %

Dette er en lønnsdiskriminering som er enda hardere enn i Norge i dag. Norske kvinner har lite å hente fra Roma-traktatens likelønnsparagraf.

Arbeidsplasser i fare

Det blir fra tilhengerhold hevdet at arbeidsplassene våre kommer i fare om vi ikke tilslutter oss EF. La oss se på bildet hvis Norge innlemmes i EF:

Kvinnenes arbeidsmuligheter blir dårligere både i distriktene og i pressområdene ettersom sentraliseringen øker, for det er kvinnene som først rammes når næringsgrunnet svekkes i et distrikt. I pressområdene blir norske myndigheter fratatt viktige virkemidler og kontrollmuligheter: Industrier som krever mye arbeidskraft lønner seg bedre for eierne i et land hvor lønnsnivået ligger lavere enn i Norge. Med fri etableringsrett og kapitalbevegelse vil derfor arbeidsintensiv industri kunne flyttes ut av landet, og Norge mister arbeidsplasser.

Industri som i hovedsak produserer for hjemmemarkedet, vil lett kunne utkonkurreres av de store EF-konsernene når tollgrensene åpnes.

Og industri som krever høyt spesialisert arbeidskraft og dyrt maskineri vil kunne tjene på en flytting til Mellom-Europa for å nyte godt av nært nabolikskap med service- og forsknings-sentra, det store arbeidsmarkedet og de store varemarkedene.

Kvinner arbeider for det meste i industrigrener som er konkurranseutsatte. Det gjelder f.eks. nærings- og nytelsesmiddelindustri, tekstil og bekledning. I EF regnes det som rimelig at over 300 000 arbeidsplasser vil falle bort i løpet av 10 år bare i tekstilindustrien!

Ingen likestilling for kvinner

— Blir det konjunktursvikt og ledighet er kvinnene de første til å miste sine jobber. Deretter går fremmedarbeiderne ut. Situasjonen i EEC-landene i dag er at kvinnene er i samme stilling som fremmedarbeiderne, sier Huguette DeFosse, president i AIJPF, et internasjonalt journalistforbund som stiller med kvinne- og familjespørsmål i Europa.

— Kvinnene og fremmedarbeiderne er intet annet enn en

*Av Ted Hanisch
og Arild Vollan*

arbeidskraft-reserve. Trengs de, benytter man dem, har man ikke bruk for dem, kjøres de ut. Alt avhenger av de økonomiske konjunkturer. Ordet økonomi er på en måte nøkkelen til mye her i EEC. Tenker nå spesielt på likelønnen, sier hun.

— Det var jo et av de store mål her i EEC å få gjennomført samme lønn for menn og kvinner. Dessverre har dette i praksis vist seg å være meget vanskelig. Rene økonomiske momenter veier sterkere enn idealismen i Kontraktaten, som fastslår en gjennomføring av likelønnsprinsippet.

— De fleste kvinner arbeider i industrigrener som er inne i økonomisk vanskelige tider, som for eksempel tekstilbransjen. Skulle disse fabrikkene betale lønninger som ligger på en manns nivå (30–40 prosent høyere lønninger), ville de måtte innstille. De bruker i alle fall som et argument at de ikke lenger ville være konkurransedyktige. For de skal jo konkurrere med produkter fra Italia, Portugal og Spania som har meget billig arbeidskraft. Dermed kommer ikke kvinnene noen vei med sin kamp for likelønn. De må ta det de får utbetalt, eller miste sin arbeidsplass.

Skremmende

— Meget skremmende er det videre at industrien i det siste er begynt å spille kvinnene og fremmedarbeiderne ut mot hverandre. Klager kvinnene på sin lønn, er det bare for bedriften å tilkalle fremmedarbeidere som kan overta jobben. Dermed klarer industrien å holde lønningene nede i de tradisjonelle lavtlønningsgruppene, som de fleste kvinner tilhører.

— EEC-kommisjonen ser heller ikke ut til å være seg disse spørsmål beviist, tilføyer Huguette DeFosse. — Eller kanskje er det et såpass omfattlig spørsmål at de foretrekker å utsette det. I alle fall er det meget nærliggende å tro det. Vår organisasjon bad på vegne av en rekke kvinneorganisasjoner i andre

Huguette DeFosse.

EEC-land om å få penger til å drive forskning for å få kvinnens stilling i dagens EEC skikkelig belyst. Vi fikk ikke disse pengene. Det svar jeg personlig fikk fra EEC-kommisjonen var:

Arbeid i EEC

«Vi har ikke mer penger nå til slike formål», sier Huguette DeFosse.

Gir ikke opp

— Men vi gir ikke opp, og det er jo også vår oppgave som organisasjon å kjempe videre for å bedre kvinnens stilling. Det vi nå har gjort er å få det største damebladet i hver av de seks EEC-landene til å gå med på å finansiere en undersøkelse. Selvsagt blir det en undersøkelse av

mye mindre omfang enn planlagt. Men vi kommer i alle fall et steg videre for å belyse og få offentliggjort den kjønnsdiskrimineringen som finner sted i dagens Europa. Vi kan ikke vente på at de høye herrer i EEC-kommisjonen med tida skal innrømme at kvinnene diskrimineres, sier Huguette DeFosse.

— For noen år siden rettet min organisasjon en direkte henvendelse til EEC-kommisjonen med spørsmål om hva kommisjonen ville gjøre for å bedre kvinnens stilling i Europa.

Det svar vi fikk var følgende: «Kvinnens stilling? Vi arbeider med å planlegge et framtidig Europas».

Altso også da en total mangel på forståelse, sier en oppgitt Huguette DeFosse. Hun har også god grunn til å være oppgitt. Nede i Europa er fremdeles den ortodokse oppfatningen av kvinnen helt rådene. Derfor er nok ikke EEC-kommisjonens holdning særlig oppsiktvekkende.

Hardhendt strukturrasjonalisering i næringslivet og sammenslutning av bedrifter til større enheter medfører også at funksjonærer på kontor eller i butikker trues av oppsigelser. Eldre kvinner og de helt unge jentene er erfaringsmessig særlig utsatt for å bli permittert.

Arbeidskraftreserven

I EF utgjør kvinner, vandrearbeidere og fremmedarbeidere fra tredjeland et lavtlønnet proletariat som konkurrerer innbyrdes:

”Blir det konjunktursvikt og ledighet er kvinnene de første til å miste sine jobber. Deretter går fremmedarbeiderne ut. Situasjonen i EEC-landene i dag er at kvinnene er i samme stilling som fremmedarbeiderne”, sier Huguette DeFosse – president i et internasjonalt journalistforbund, som stiller med kvinne- og familiespørsmål i Europa. ”Kvinnene og fremmedarbeiderne er intet annet enn en arbeidskraftreserve. Trengs de, benytter man dem, har man ikke bruk for dem, kjøres de ut. Alt avhenger av de økonomiske konjunktorene.” ”Meget skremmende er det videre at industrien i det siste er begynt å spille kvinnene og fremmedarbeiderne ut mot hverandre. Klager kvinnene på sin lønn, er det bare for bedriften å tilkalle fremmedarbeidere som kan overta jobben. Dermed klarer industrien å holde lønningene nede i de tradisjonelle lavtlønnsgruppene som de fleste kvinner tilhører.” (Dagbladet 19/11-71)

Konkurransforholdene for vår industri ved et medlemskap i EF vil gjøre den samme politikken nødvendig for lønnsomheten også her. Og det er ikke bare kvinnenes lønninger som står i fare i et slikt system. LO-sekretær Thorleif Andresen uttalte til Arbeiderbladet i okt. 1971 at fremmedarbeiderens lønn blir svekket på lang sikt: ”Han blir gående for minstelønn utover det tidsrom vi i LO finner normalt. Konsekvensene på lengre sikt blir at enkelte nordmenn kan få vanskeligheter med å kjøre fram sine lønnskrav.” Og importen av fremmedarbeidere øker i EF, samtidig med at arbeidsløsheten stiger.

Det er nettopp ved å bli tvunget til å tilpasse seg de varierende forhold på arbeidsmarkedet av kvinnene tjener kapitalkreftene som arbeidskraftsreserve. Kvinner skal være dobbeltarbeidende som lønnsarbeidere og husmødre, eller de skal veksle mellom de to rollene. Hvem som til enhver tid skal spille den ene eller annen rolle, avgjøres av kvinnens alder, utdanning, bosted og den aktuelle situasjon på arbeidsmarkedet. Kvinnene er den ideelle arbeidskraftreserve fordi de ikke protesterer når de blir arbeidsløse, eller går ned i lønn og blir omplassert. Kvinner som er tvunget til å ta arbeid på kapitaleiernes premisser, og kvinner som ikke kan få arbeid er prisgitt et system der hverken husmorens eller yrkeskvinnens arbeidsinnsats får en rettferdig verdsetting.

Aftenposten

Grunnlagt 1860

Ansvarshavende redaktører:

HANS VATNE

HENRIK J. S. HUITFELDT REIDAR LUNDE

Nyhetsredaktør:

Utenriksredaktør:

Teknisk redaktør:

TRYGVE RAMBERG BJØRN HEIMAR EDV. NILSEN

KVINNESAK?

KVINNESAKEN, som det gjerne heter, blir fra tid til annen brukt som en slags selskapslek. Leken kan nok more både kvinner og menn, men den tjener ikke deres forståelse for hverandres stilling i samfunnet. Ikke desto mindre har enkelte åpenbart et visst behov for å oppkonstruere stadig nye problemfelter. Leken synes å gå ut på å innpasse den såkalte kvinnesak i enhver tenkelig og utenkelig sammenheng. Det er derfor ikke overraskende at det nu skal arrangeres et seminar om EF og kvinnene.

Så vidt vi forstår blir det en stor forsamling som skal drøfte kvinnenes stilling i EF. Alle de store kvinneorganisasjonene er invitert for å drøfte et fiktivt problem. Seminaret åpner interessante perspektiver. I tiden fremover vil vi formodentlig kunne få seminarer om mennene og EF, barna og EF eller, for den saks skyld, skiløperne og EF. Ja, hvorfor ikke frimerkesamlerne og EF. Mulighetene er utallige.

ALVLORLIG talt. Spørsmålet om norsk deltagelse i Det utvidede europeiske fellesskap er for alvorlig for alle mennesker i dette land til at man kan tillate seg å dele seg opp i grupper etter kjønn, alder og fritidsinteresser og klumpe seg sammen i mer eller mindre underlige sammenslutninger.

Det spørsmål norske kvinner og menn skal avgjøre, er om Norge er best tjent med å delta i dette samarbeide eller holde seg utenfor. Kvinnene er hverken mer eller mindre tjent med norsk medlemskap enn mennene. Kvinner som menn er like avhengige av at vi finner vår plass i forhold til Europa. Her er det ikke spørsmål hverken om kvinnesak eller mannsak.

MED fare for å ta for alvorlig på det generelle snikk-snakk om kvinnenes stilling innenfor Fellesskapet, finner vi allikevel grunn til å påpeke et par elementære kjensgjerninger. Romatraktaten inneholder ikke én eneste bestemmelse som kan oppfattes som

diskriminerende overfor kvinnene. Tvert om arbeider man også innenfor Fellesskapet — som i Norge — for å fjerne den forskjellsbehandling av kvinner og menn som måtte finne sted.

Man kan godt si at man hverken i Norge eller Fellesskapet er kommet langt nok. I enkelte land er man kommet kortere enn andre. Vi kan ikke se at Norge skiller seg udelt positivt ut. La oss ta ett eksempel. Det er like mange kvinner i ledelsen av Kommisjonens kontorer som i den norske sentraladministrasjon.

Vi fortener ikke kvinnene i at de er misfornøyde med sin representasjon i vårt land, men den vil hverken bli verre eller bedre om Norge kommer med i Fellesskapet. Det forekommer oss at kvinneorganisasjonene burde være mer opptatt av å løse de nasjonale problemer som ennå finnes enn av å leke med oppkonstruerte problemer på det internasjonale plan. La oss slippe mer snikk-snakk om kvinnene og EF.

Argumentene du møter

EF-tilhengerne fører en rekke argumenter i marken for å vise hvor galt det er å "blande likestillingsproblemer inn i debatten". Her skal vi ta for oss noen av de mest utbredte.

1. *"Det finnes ingen diskriminerende lover i Roma-traktaten og det avledede regelverk."*

Hallstein har betegnet traktaten som et "fullendt verk". Hvor lite fullendt den er som langtidsplan for kvinnens likestilling blir åpenbart når man forsøker å sette inn "kvinnen" og "hun", der traktaten omtaler "mannen" og "arbeidstakeren". Dette er tydeligst i regler som omhandler den frie bevegelse av arbeidskraften, men går også igjen i selve bildet av "normalarbeidstakeren", som er en frisk mann i topp-produktiv alder og uten sosiale problemer. Til nød kan den unge ugifte kvinnen regnes med, mens disse kvinnene faller utenfor: Småbarnsmoren, den gifte kvinnen, hun med pleieforpliktelser i familien, eneforsørgeren. I 10 % av alle husholdninger i de fleste vest-europeiske land er kvinnen hovedforsørgeren. Hvor legges det til rette for henne? Når i historien har lovløshet vært den svakes vern?

2. *"I § 119 om likelønn i Roma-traktaten blir kvinnens rettigheter understreket."*

I kapitlet om kvinnen som arbeidstaker skulle den åpne og skjulte lønnsdiskrimineringen være gjort helt tydelig. De vakre tall om større prosentvis lønnsøkning for kvinnen i EF de siste årene tilslører virkeligheten: Når en kvinne med timelønn på 12 kr. og en mann med 24 kr. pr. time begge får et tillegg på 6 kr., så har hennes lønn steget med 50 % mens han "bare" har fått 25 %.

3. *"Det er flere yrkesaktive kvinner i EF-land enn i Norge, noe tyder på at kvinnene i Europa er kommet lenger enn oss."*

I kapitlet om kvinnen i arbeidslivet fremgår det at EF-landenes forholdsvis større kvinnelige yrkesdeltakelse i stor grad er begrunnet i økonomisk nødvendighet, og ikke fordi arbeidslivet i disse landene er mer kvinnevennlig.

4. "Kvinnediskriminerende lover og gammeldags "katolsk" kvinnesyn vil ikke "smitte" over til Norge."

I boka "Sandhed og myte om kirken og kvinderne" (Grevas 1971) sier den danske cand. polit. Tove Rasmussen at det materialet som er tilgjengelig tyder på at det er den økonomiske samfunnsstrukturen som avgjør kvinnenes stilling og graden av diskriminering, også i "katolske" land.

Dette heftets avsnitt om holdninger viser hvordan en passiv kvinnetype, fornøyd med å være arbeidskraftreserve og ivrig opptatt med å øke sitt og familiens private forbruk, passer godt inn i Roma-traktatens økonomiske ramme. Dette kvinnesyn og disse holdninger skaper ikke økonomisk, juridisk og sosial undertrykkelse, men *de bidrar til å konservere den*. Pop-industriens markedsføring av en slik kvinne vil være med å forsinke utviklingen også hos oss.

Her har vi den onde sirkelen: Den privatkapitalistiske økonomi som Roma-traktaten formulerer, markedsfører og understøtter et bilde av kvinnen, som igjen understøtter "kjøp-og-kast-mentaliteten", og dermed bidrar til å opprettholde produksjonen.

Vi skal ta stilling til dette systemet ved inngangen til en epoke da det mer enn noengang før i menneskenes historie blir viktig å veie blind produksjonsøkning mot en fornuftig husholdning for ressurser og miljø.

Den onde sirkelen må brytes. Angrepspunktet må være den økonomiske politikken. Da vil menneskesyn og holdninger til kvinnene og andre "ukurante arbeidstakere" endres i marsjen.

5. "Norske kvinners misjon er å vise Europa veien til større likestilling."

Ja, men ikke ved å gi seg inn under vanskeligere forhold. Det er ved å bidra til en samfunnsutvikling som økonomisk og sosialt kan være modell for andre land at vi kan stake ut veien frem.

Som eksempel kan vi se litt på problemet med arbeidsløsheten. EF tillater større arbeidsløshet enn vi gjør i Norge. Pompidou uttaler at målet er høy sysselsetting – ikke full sysselsetting, som har vært vårt uttrykte mål i alle år etter krigen. I 1971 steg arbeidsløsheten fra 1,7 % til 2,1 % i EF, mens vi har 0,7 % her i landet. Hvis vi finner at så stor arbeidsløshet er uholdbar, kan vi ikke treffe de mottiltak vi benytter oss av i dag, om vi blir medlem av EF.

Kari Vangsnes i Likelønnsrådet sa det slik i et intervju (Dagbladet 4. des. -71.):

”Medlemskap i EEC vil sannsynligvis begrense mulighetene til å føre en inntektsutjæmningspolitikk som kan løse kvinnenens lavtlønnsproblem — fordi harmoniseringen av rente- og skattepolitikken til EEC-landenes nivå vil føre til at det offentlige får langt mindre herredømme over den økonomiske politikken. Dette vil begrense mulighetene til å gjennomføre de omfattende sosiale tiltak som må til dersom kvinnene skal oppnå reell likestilling. Det gjelder utbygging av daginstitusjoner, hjemmehjelpsordninger og andre servicetiltak som vil kreve betydelige overføringer via statsbudsjettet.

Problemet er etter min oppfatning ikke den mulige tilbakeliegenhet som finnes i de enkelte EEC-land i forhold til Norge når det gjelder kvinnenens stilling, og det er heller ikke spørsmål om hvorvidt vi kan beholde vår handlefrihet rent juridisk til å føre en egen politikk.

Det en har grunn til å frykte, er at vi som medlemmer av EEC ikke får reell mulighet til å føre den sosialpolitikk og likestillingspolitikk som vi ønsker fordi det offentlige får mindre herredømme over den samlede tilgang på ressurser i samfunnet.”

6. ”*Mennenes arbeidsplasser kommer i fare om vi står utenfor EF.*”

Vanligvis er mannen hovedforsørger selv om vi vet at 36 % av de utarbeidende kvinnene i Tyskland er sin families hovedforsørger. Hvis Norges nasjonalprodukt ville øke langsommere om vi ble ”stående på gangen i Europa”, var dette et viktig argument. Men EF-tilhengeren *Erik Brofoss* sa i Arbeiderbladet (januar 1972) at han ikke kan si om Norge vil vinne eller tape i kroner og øre på et medlemskap.

Men når det gjelder *fordelingen* av nasjonalproduktet kan vi sin noe om konsekvensene: De som i dag tjener godt, vil komme opp på EF's enda høyere inntektsnivå, mens de lavtlønte vil få en langsommere lønnsutvikling, slik det skjer i EF-landene.

Men det er hele tiden noen som allikevel truer med nasjonal bankerott og tap av arbeidsplasser:

Etter de aller dystreste spådommene for vår økonomi utenfor EF, vil vårt nasjonalprodukt

kunne øke med en halv prosent mindre pr. år. Hvis vi som mål for den almene lykke i landet satte at hver husstand hadde to biler, så ville vi nå dette målet den 1. januar 1980 *innenfor EF* men måtte vente til den 1. mars samme år *utenfor*. Hele tiden forutsatt at dommedagsprofetene fikk rett – det mulige utslag er nemlig like stort (eller lite!) den andre veien.

Vi har altså råd til å stå utenfor, slik Sverige, Finnland, Island, Østerrike, Sveits og Portugal kan det.

Norge har i dag Europas minst urettferdige inntektsfordeling. Dette skyldes en politikk som på avgjørende punkter skiller seg fra Roma-traktaten, og denne politikk ønsker vi å beholde.

I desember i fjor sa Englands forrige handelsminister Mrs. Gwyneth Dunwoody: "Jeg kunne gå inn for EEC hvis jeg eide en eksportforretning i London, ikke tenkte på dem som bor utenfor byens grenser, og *ikke så lenger fram i historien enn 10 år.*"

Vi *må* se lenger fram.

Vi må avvise en politikk som opererer med "menneskemateriale" som produksjonsfaktor og bruker folkevandringer og arbeidsløshet som reguleringsmekanismer. Vi vil oss et fellesskap med andre målsettinger, med annet innhold, med andre virkemidler.

Litteraturliste om kvinner og EF

1. *Evelyn Sullerot*: Die Erwerbstätigkeit der Frauen und ihre Probleme in den Mitgliedstaaten der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft. (200 sider. Fås på fransk/tysk ved ambassaden i Bryssel.)

2. *Astrid Lulling*: Rapport til Europakommisjonen i 1971 om likelønnsspørsmålet i EF.

3. "Spiegel-rapporten": Om sosialt fordelte grupper (kvinnelige arbeidstakere) i det tyske ukebladet "Der Spiegel".

4. *Inger M. Pedersen* og en arbeidsgruppe nedsatt av den danske regjering: Om danske kvinner i EEC.

5. *Preliminary guidelines for a common social policy*" utgitt av kommisjonen i Bryssel. Henv. UD.

6. *Birgit Gaarder*: Den norske kvinne og EEC.

7. *Mette Sjølie*: Kvinnene og EEC. Bosetting og boligsituasjonen.

8. *Astrid Lulling*: Hvad betyder Fellesmarked for de danske kvinder? Foredrag for Danske Kvinders Nationalråd.

9. *Frydenberg*: Kvinnene og det europeiske fellesskap, Arbeiderbladet 17. og 18. januar 1972, og den etterfølgende debatten i Arbeiderbladet.

10. *Marit Wold*: Kvinner – til kamp mot EEC. (Kontrast nr. 3 1972, Pax Forlag)

Alle unntatt nr. 1, 5 og 10 kan skaffes ved henvendelse til *Kvinneaksjonen mot norsk medlemskap i EEC*, Kr. Augustsgt. 19, værelse 306, tlf. 24 77 10, Johansen.

Studieplan blir tilsendt ved henvendelse samme sted.

